האיש מקדש פרק שני קידושין

מסורת הש"ס

א) תוס' מת. (פסחים פט.), ב) פסחים לח:, ג) ב"ז שם. [ש"ינ], ד) [נכמ"ש נוסף: תקחו לעמוד מת האדון], ה) לעיל מב. [וס"ז] יבמות קיח: (נדרים לו.), ו) יבמות מ: כתובות ק. נגעים לה. ז) [יבמות ל: וש"נ], ח) כתובות לט:, ט) [כל זה ליתא בנמצה דכתובות לט:], י) [פסחים עח ע"ב], כ) [נפסחים לח ע"ב], ל) [דברים טו. הו], מ) [כתוס' ר"י החקן: עשיו], נ) [ע' פסחים פח ע"ב], ס) [וע"ע תוס' שבועות מח: ד"ה קטן ותוס' נגעים סד: ד"ה שלמין], ע) [בדפריר: בהפ], פ) [ב"ב יג ע"ב, ע"ש], צ) [וע"ע תוס' ב"ב קו ע"ב ד"ה ושמואל].

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לְבַב לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם כַּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם: שמות יב ו
2. דַּבֵּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בָּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת: שמות יב ג
3. וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכַסּוּ עַל הַשֶּׂה: שמות יב ד
4. וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמַּטֵּה תִקְחוּ לִנְחֹל אֶת הָאָרֶץ: במדבר לד יח

הגהות הגר"א

(א) גמ' יתומים שבאו לחלוק. פי' הרמב"ם שהיו יתומים גדולים וקטנים ורוצים הגדולים לחלוק: (ב) שם ב"ד מעמידין. פי' להקטנים. (הגר"א בספרו הלכה פסוקה על הרמ"ם):

מוסף תוספות

א. דאמרינן וגנבו מיניה לעלמא נימא. ריטב"א. ב. ודרש אותו לשוחט וה"ק ושחטו אותו האיש שהוא כל קהל עדת ישראל כלומר שהוא שולחם והאי דכתיב ושחטו משום דבמקום רבים קאי. רמב"ן. (ועי' מהרש"א ורש"ש). ג. דשה לבית אבות דאורייתא והוי לענין פסח כמו גדול. תוס' ניטין סד: ד"ה שאני. ד. דאין קטן זוכה והיינו דאין מכנה אחרים על פסחו וכו'. תוס' סנהדרין סח:. דשה לבית אבות לאו דאורייתא ואין לו כח לזכות בו לא לאחרים ולא לעצמו. תוס' ניטין שם. רע"ע תוס' פסחים צא: ד"ה האיש זוכה. ה. לדון עמהם אע"פ שמתכוונים להפך בזכותם. תוס' רי"ד. ו. [ואע"ג] דמייתי לה אחלוקת הארץ לאו לגמרי מדמי לה. תוס' ניטין לד:; אסמכתא בעלמא הוא. תוס' הרא"ש. (ועי' מהרש"א). ז. הגדילו ולא יכלו למחות. תוס' הרא"ש. ח. ובתוס' בניטין כתבו מטעם אחר: ומתעלה חלקו בכך במה שיאכלו עבדים של אלו בתרומה שלא יפותו ברעב. ט. כאשר יפול הגורל כן יהיה. תוס' כתובות ק. י. דבוררים קאי אאפוטרופין. תוס' הרא"ש. כ. ובורר כל אפוטרופוס ליתום שלו חלק הישר בעיניו. תוס' כתובות ק. ל. ואע"ג דמייתי לה אחלוקת הארץ שהיתה בגורל ובשומה ב"ד לא לגמרי מדמינן לה לחלוקת הארץ. תוס' הרא"ש. מ. וכיון דאפשר לחלוק בדרך שאר החלוקות על פי הגורל מפני מה מקילין על אלו כל כך לחלוק בלא גורל ובלא שומת ב"ד. רשב"א ניטין לג:. נ. דוהאי אין לאפוטרופוס רשות לחלק בגוד או איגוד דגוד או איגוד מקח וממכר הוא ואין אפוטרופסים רשאין למכור וליקח. ריטב"א. ס. דשוב שיטול כל אחד שדה אחת והיה כל חלקו במקום אחד ממה שיטול כל אחד שליש של כל שדה ושדה. תוס' הרא"ש. ע. ואפוטרופוס מעמידין להם לשמור לכל אחד חלקו בפני עצמו דעד עתה היה שומר הכל ביחד. תוס' ניטין לד. ד"ה ב"ד. רע"ע בתוס' הרא"ש. אבל הריטב"א אומר: ואפ"ה בעינן אפוטרופוס דכל מילתא דיתמי הנעשה ע"י ב"ד מנכסיהם צריכא אפוטרופוס שיותר יהא ראוי לאפוטרופוס לטעון בשבילם ולהפך בזכותם אחר שמינוהו תתהיו מלב"ד.

כפסח אחד. תע"פ שאין בו כזית לכל אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא אלא זריקת דם לחודא?: **מיניה.** מן המקרא עצמו דמכל מקום אחד מהן שומעו בשלימותם: **דאיש ליה שותפות.** הכל של כל הקהל הוא אבל שליח בעלמא נא: **ויקחו לכם איש וגו'.** אחד לוקח לכל המשפחה: **איש וזבח.** ולעולם משום דאית ליה שותפות בגוייהו. ודקאמרת אם אינו ענין ענין הוא לו דאיצטריך לו למעוטי קטן שאין לו כח ליקח כשביל אחריס להיותו זוכה להן במקחו: **ואכלי מיבעי ליה.** איש לפי אכלו תכוסו דשומטין את הפסח על היחיד ולא איתר לן שליחות היכא דלא שייך: **אין שומטין את הפסח על היחיד.** רבי יהודה אומרה ויליף לה[ב] מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד[ג] היחיד: והא הוו נמי קטנים בנוחלי האדם וכי הוזכים להם בתורת שלומין בלו והלא אין שליחות לקטן דגבי שלח ושלחה אים כתיב (דברים כד) כי יקח איש ומינה ילפינן (נב"מ דף עח:) דאין הקטן עושה שליח: **אלא.** הכוח לו לאמוויי שליח אחת אלא לזכין לאדם שלא בפניו אחת דקטנים כשלא בפניו דמו וכיון דמלאת האדם זכות היא להם היתה אלוקתם אלוקה: **אלא דרבא.** כלומר לא זכות שלא בפניו גרידתא איכא למשמע מינה לגדולים אלא לאורויי נמי דלקטנים אפי' מוכה הבאה ממתת זכות דאאין ב"ד לעשות להן כי הכא לזכותם בנחלה בלו ואע"פ שמעמיד שאלוקה זו מוכתם דאיכא דלא ניחא ליה אלא בשביל שנפל לו אפ"ה לא הדרי בהו: **לחוב אמאי.** אי פשיטא לן שיבא לחוכתם מה לנו להעמיד אפוטרופוס לכך: **אלא לחוב ע"מ לזכות.** אנו נעמידם לדון ולערער בשבילם לזכותם ולהנאתם ואם יתמיינו בדין מה שעשו[ד] עשו: **נשיא אחד.** והכא זכות וחובה הוה כדאמרן דאיכא דניחא ליה (בהו) בהכי כו' כדאמרן: **וגורדין לו חלק יפה.** לכל אחד יפה לזה ויפה לזה: **שוס הדייניס.** שמנו נכסי לזה לחלוה אלא בפני לזה לו אלא מדעתו משום דלא הוה ליים דינא: הא

ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו. פי' אבל לשוייה אלא היכא דליכא שותפות מנליה ואין לומר דאין הכי נמי היכא דליכא לו שותפות בגוייהו לא מצי שויה אלא דהא תנן כפ' האשה (פסחים דף פח:) הרי שאמר לו רבו לא ושחטו עלי הפסח ושכח מה אמר לו רבו גדי או טלה יקח גדי וטלה ויאמר אם גדי אמר לי רבי טלה אני וגדי אלו ואם טלה אמר לי רבי גדי אני וטלה אלו ומדקאמר טלה אני וגדי אלו משמע אין לו שותפות בגדי אפ"ה שומטו גדי עבור רבו אלמא דמצי לשויה אלא אפי' היכא דלית ליה שותפות בגוייהו וא"ת אמאי לא דמי לעיל נמי דהשיא דר' יהושע בן קרחה מיירי דאית ליה שותפות בגויה כדאמר הכא וי"ל דלרבי יוחנן דמפיק מהאי קרא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד דקסבר אכילת פסחים לא מעכבא א"כ האי דקאמר אחד שוחט לכולן מיירי דאית ליה שותפות בגויה דהא בהכי קרא מיירי אבל לרבי יהושע בן קרחה דאמר דכל ישראל אין יוצאין בפסח אחד יאכל כזית א"כ האי שוחטו אותו כל קהל עדת ישראל ר"ל לאחד שוחט פסחים הרבה[ב] דאחד פסח ליכא לכל אחד כזית וא"כ מפיק שפיר דהיכא דליכא שותפות דאמי שאינו:

איש זובח ואין קטן זובח. ומסי תאמר ולמה לי קרא והא קי"ל (ניטין דף לט.) דאין יד לקטן וי"ל דלגבי פסח איצטריך דס"ד הוא"ל דשייך באכילת פסחים וצריך להמנות עליו דכתיב (שמות יב) שה לבית אבי' [ג]קטן[ד] אימא אף לאחרים זכה קמ"ל[ה]: **אלא** לחוב ע"מ לזכות. וקשה דאמר בפ' הניקחין (ניטין ד' נב.) דאין האפוטרופין רשאין לחוב ולזכות בנכסי יתומים ופריך הכס לזכות אמאי לא ומשני לחוב ע"מ לזכות וי"ל דהכס מיירי בתביעת חובות שיש לאחרים עליהם והכא ודאי אין רשאין[ו] דשמא לא יתבעום כשהן גדולים אבל כשהן חובעין בשביל היתומים כי הכא בחלוקה דקרקעות דכי גדלו נמי צריכין לחלוק[ז] בכסף ודאי מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות: **יתומים** שבאו. אומר ר"ת דדוקא שבאו אבל אם היה אחד מוחה אין להעמיד אפוטרופוס לחלוק בעל כרחם ומחלוקת האדם אין להכיח דאי[ח] שהיו אם כמה יוצאי שדים דשאי התם שהיה על פי הדיבור ואוריס ותומיס[ט] ומיהו קשה מהא דאמר פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף פז.) גבי כהן שמת והיתה אשה מעוברת ועבדים וקאמר התם זכרים יאכלו ואי משום חלק העובר פי' דשמא ימלא עובר זכר וקי"ל (שם) יולד מאכיל אמיו יולד אינו מאכיל עבדינן להו תקנתא כדב נחמן דאמר רב שמואל יתומים שבאו לחלוק כו' מ"מ שמעינן מהתם דלע"ג שהאחד קטן ביומה ואין בו דעת ליאכל אם רוצה לחלוק אם לא דומיא דעובר דעבדינן ליה תקנתא והכא אמרינן דוקא כאן ושמא יש לומר דהתם תקנה היא לעובר שמתעלה חלקו בכך שהעבדים אוכלים בתרומה לפי שהתרומה בזול[י] ועוד משם לא משמע שאם האחד היה מוחה בפירוש שגוכל להעמיד לו על כרחו אפוטרופוס לחלוק: **וגורדין** להם חלק יפה. מלשון גורדין היה מדקדק ר"י דהיינו בלא גורל דמה בריה שייך בגורל[יא] והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת ב"ד וכל החלוקה תלויה בדעתו[ב] כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה כל אחד בורר לעצמו חוכה בשלו וכן לענין דינא דגוד או איגוד נמי נראה לר"י דהוו יתומים עצמן ויכולין לחלוק שני חפצים אע"ג דתרוייהו צריכי להאי וצריכי להאי ושייך ביה גוד או איגוד[יב] שהעמידו מכחם אלו אפוטרופוס שנעשו ע"י ב"ד כמו יתומים עצמן לחלוק בלא שומת ב"ד ובלא גורל[יג] דבסברותם לבד תלויה החלוקה כשני אחים גדולים הבולקים בנכסי אביהן שבורר כל אחד לעצמו וה"ה לענין דינא דגוד או איגוד דמהניא חלוקת האפוטרופא לגמרי ולא יוכלו לממוח כשיגדלו ור"ת מפרש דהיינו דוקא בגורל וכי טריחותא לטעול גורלות[יד] וגם צריך שומת ב"ד ודוקא בדבר דלא שייך ביה גוד או איגוד[טו] ובורדין שייך בשיר בגורל כגון אם יש שם שדות שלא יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא בורדין כל אחת לבדה שיהא כל אחד חלקו אחד בכל אחת[טז] וכמה ענייני בירדות יש בחלוטות וקולמות ושייך לומר בשיר חלק יפה[יז] ושוב הודה ר"י לפי ר"ת[יח]: הא

בפסח אחד שנא' [ו]ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל כולם שוחטים והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן שכל ישראל יוצאים בפסח אחד שליח בקדשים מנא ליה מיניה ודילמא שאני התם [ז]דאית ליה שותפות בגוייהו אלא מהכא [2]ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית ודילמא התם נמי דאית ליה שותפות בגוייהו א"כ תרי קראי למה לי אם אינו ענין להיכא דשייך תניהו ענין להיכא דלא שייך האי מיבעי ליה לכדרבי יצחק [ח]דא"ר יצחק איש זוכה [ט]ולא הקטן זוכה ההוא [3]מאיש לפי אכלו נפקא ואכתי מיבעי ליה [2]דשוחטין את הפסח על היחיד סבר לה כמ"ד [י]אין שוחטין את הפסח על היחיד ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר [4]ונשיא אחד נשיא אחד ממטה[כ] תיפוק ליה שליחות מהכא ותיסברא דהא שליחות הוא והא קטנים לאו בני שליחות נינהו אלא כי הא דרבא בר רב הונא [כ]דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב מנין [ל]שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר ונשיא אחד נשיא אחד ותיסברא זכות היא הא חובה נמי איכא דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא ניחא ליה בהר ואלא כדרבא בר רב הונא דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל א"ר [מ]מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שבית דין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב ולזכות לחוב אמאי אלא לחוב ע"מ לזכות ת"ל ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו: [נ]א"ר נחמן אמר שמואל [א]יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם בית דין מעמידים [ב] להם אפוטרופוס ובוררים להם חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ורב נחמן דידיה אמר אם [ס]הגדילו אינם יכולים למחות [ע]דא"כ מה כח בית דין יפה ומי איתי ליה לרב נחמן אם כן מה כח בית דין יפה והתנן [פ]שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים [צ](ואמר רבן שמעון בן גמליאל) א"כ מה כח ב"ד יפה ואמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן [ק]הלכה כדברי חכמים לא קשיא הא

כב א מיי' פ"ב מהלי' שלוחין הל"כ:
כג ב מיי' פ"ב מהלי' קרבן פסח הל' כ:
ג [מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' כ ע"ש ומ"מ פי' רמב שעי' ג]:
כד ד מיי' פי"ח מהלי' נחלות הל"ד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רל סעי' ג (וסעי' ז):
כה ה ו מיי' פ"ו מה' אישות הל' ה סמג עשין לד טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ג וטוש"ע חו"מ סימן קט סעיף ג (וסימן רכז סעי' לה):

מוסף רש"י

איש זובח. לאחרים בלקיחתו, אם לקח מקח לעצמו ואחרים לו קיבל מתנה בשם אחרים, כדכתיב ויקחו לים סה לבית אבות, ואין קטן זובח. דאין מעשה שליח (פסחים צא:). שוחטין את הפסח על היחיד. דכתיב איש לפי אכלו תכוסו על שה, אינו אומר אם אינו אכל לכל אחד אחד מלמד הכתוב שכל אחד נאכלה (פסחים צא:). ונכלה לים נמי נקטא לן מלשון יחיד דשוחטין פסח על יחיד (שם ע"ב). ונשיא אחד נשיא אחד. אשר יומלו לכם את הארץ, כשבילכם, כל נשיא ונשיא אפוטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים וכורר לכל אחד ואחד מלקו הגון ומה שהן עושין יהיה עשוי כאילו עשאום שוחים. לנחול את הארץ, שיהא נוחל ומולק אותה בתקומתם (במדבר לד יח-יח). והא קטנים לאו בני שליחות. דכי כתיב שליחות כתיב בגדולי בגלל לתרום שיהא הקדשו הקדש ודיבורו מל דגבי הקדשות ונדרים לים כתיב ונבי תרומה תלת כל לים אשר ידבנו לבו וכו' (ב"מ עא:). שלין הקטן עושה שליח דכי כתיב שליחות בין בגדולין בין בקטנין בין בקטנה לים כתיב בעבדן (ב"מ י:). יתומים. קטנים (יבמות סז: ניטין לד:). ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס. לכל אחד ואחד מן הקטנים (כתובות ק:). ובורר להם חלק יפה. ובורר כל אפוטרופוס חלק אחד יפה לחלקו (יבמות סז:). כל אפוטרופוס לחוב (כתובות ק:). כל אפוטרופוס ינבור חלק יפה שלו, שמתוך כך יהיו החלקים שוים (ניטין לד:). הגדילו. קטנים (כתובות יא:). ואם הגדילו יכולים למחות. ומהכאן מחלוקה לפיות דעד מחלה (יבמות סז:). מה כח ב"ד. שמינו להם אפוטרופוס (שם).

תוס' ר"י הזקן

לחלוק. שיש שם גדולים וקטנים. לחוב אמאי. נעמיד אפוטרופוס לחובתם. לחוב ע"מ לזכות. כתב ר"ש נעמידנו לדון ולערער להנאתם ולזכותם, ואם נתחייבו בדין מה שעשה עשוי. דלגבי חלוקת הארץ זכות וחובה הוא, דאיכא דניחא ליה בהר ולא ניחא ליה בבקעה. ואיכא מ"ד שלא יאמר זה אלא לחלוק להם ולישול חלקם ראע"פ שחובה להם שרוצים חלק האחר, אבל לחבירת ממון אין להם רשות לעשות הוצאה לזכותם שמא לא יזכו, דתניא בפרק הניזקין (ניטין נב, א) ואין אפוטרופין רשאין לחוב על מנת לזכות, ומיירי אפילו מינוהו ב"ד דחני פיפא אין מפנין לא עבד ולא אשה. ובתוספתא דפ"ק דתרומות (דה"ג) תני אין אפטרופין רשאין לזכות ולחוב אלא ברשות ב"ד. ובירושלמי פרק הניזקין [ניטין פ"ה ה"א] גרסינן אמר ר' יוחנן אין מעמידין להם אפוטרופוס לחוב להם אלא לזכות להם, וכפוף ואם תבוי תבוי, אריי [בר חנינא] אין מעמידין להם אפוטרופוס כין לזכות בין לחובה. ומסתבר דהלכה כר' יוסי בר' חנינא וכבריתא דהניזקין שאין מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות ואפילו ברשות ב"ד, ואין כח לב"ד לעשות אפוטרופוס לזה. דהא קי"ל כר' (יוחנן) [נחמן] דהיכא דשנא [אפוטרופוס] שמינוהו לחלוק הגדילו היתומים יכולין למחות, וכ"ש שאין להם רשות ע"מ לזכות, הילכך העיקר כפירושא בתרא ולית הלכתא כתוספא דהיא כר' יוחנן שייבא דאמר שיש רשות למנות אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות, ולית הלכתא הכי אלא כר' נחמן. וכן דעת הר"מ שלא הביא אלא הא דרב נחמן ובריתא הנזקין כמו שתמצא בנחלות [פ"י ה"ד]. חלק יפה. בכל כחם. הגדילו. היתומים. למחות. לבטל חלוקה. שום הדיינים. ששמו נכסי לזה למלוה.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ב מהלי' שלוחין הל"כ:
בא ב מיי' פ"ב מהלי' קרבן פסח הל' כ:
ג [מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' כ ע"ש ומ"מ פי' רמב שעי' ג]:
בב ד מיי' פי"ח מהלי' נחלות הל"ד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רל סעי' ג (וסעי' ז):
בג ה ו מיי' פ"ו מה' אישות הל' ה סמג עשין לד טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ג וטוש"ע חו"מ סימן קט סעיף ג (וסימן רכז סעי' לה):
בד ז מיי' פי"ג מהלי' מכירה הל"י (והל"כ) ופי"ב מהל' מלוה ולוה הל"א סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סי' קד סעי' ג וטוש"ע חו"מ סימן קט סעיף ג (וסימן רכז סעי' לה):

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com